

УДК 342.951:631.95(477)

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.11.23>**Наталія Новак,**

докт. екон. наук,

докторант

Науково-дослідного інституту публічного права

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ У СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА ТА ОБІГУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Актуальність статті полягає в тому, що в Україні як аграрній державі з метою розвитку та покращення життя населення значна роль відводиться розвитку сільського господарства, особливо виробництву й обігу органічної продукції. Держава бере на себе зобов'язання щодо забезпечення організаційних і економічних умов для розвитку підприємницької діяльності, яка передусім спрямована на виробництво й обіг органічної продукції. Однак недосконале законодавство, корупція серед суб'єктів публічної адміністрації, які здійснюють контроль та сертифікацію, домінування великих виробників, неналежна публічна підтримка з боку держави малих виробників і непоодинокі випадки фальсифікації органічної їжі обґрунтовують актуальність нашого дослідження. Метою статті є формування фактичного змісту адміністративно-правових відносин, що виникають у сфері забезпечення виробництва й обігу органічної продукції в Україні. У статті розкритий фактичний зміст адміністративно-правових відносин, що виникають у сфері виробництва й обігу органічної продукції. З'ясовано, що адміністративно-правові відносини у сфері виробництва й обігу органічної продукції виникають та діють відповідно до Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», у якому визначені напрями державної політики в цій сфері. Зроблено висновок, що адміністративно-правові відносини виникають у сфері виробництва й обігу органічної продукції як урегульовані адміністративно-правовими нормами суспільні відносини, які полягають у зовнішній і внутрішній організаційній діяльності відповідних публічних органів, одним з обов'язкових учасників яких є посадова особа (публічний орган, установа), діяльність якого спрямована на задоволення потреб населення через раціональне використання природних ресурсів та їх відтворення, контроль за дотриманням законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції.

Ключові слова: виробництво, зміст, обіг, публічна адміністрація, юридичні обов'язки.

Постановка проблеми. В Україні як аграрній державі з метою розвитку та покращення життя населення значна роль відводиться розвитку сільського господарства, особливо виробництву й обігу органічної продукції. Держава бере на себе зобов'язання щодо розвитку організаційних і економічних умов для розвитку підприємницької діяльності, яка передусім спрямована на виробництво й обіг органічної продукції. Однак недосконале законодавство, корупція серед суб'єктів публічної адміністрації, які здійснюють контроль та сертифікацію, домінування великих виробників, неналежна публічна підтримка з боку держави малих виробників і непоодинокі випадки фальсифікації органічної їжі обґрунтовують актуальність нашого дослідження.

Науково-теоретичну основу статті становлять праці вітчизняних та закордонних науковців, а саме: В. Авер'янова, О. Андрійко, В. Андрушенка, М. Ануфрієва, В. Артиша,

Г. Атаманчука, Ф. Бавеса, В. Бакуменка, Г. Баоуракіс, О. Бандурки, Р. Безуса, А. Берлача, Н. Берлач, І. Білоткача, Ю. Битяка, В. Бондарь, Н. Борд, Н. Буги, Т. Брагіна, А. Васіної, А. Васильєва, Х. Віллера, В. Галунька, В. Гаращука, Д. Гутмана, І. Голосніченка, В. Грановської, Є. Додіна, А. Дубгарда, М. Драга, Д. Йосифовича й інших. Однак в умовах сьогодення вказане питання потребує подальшого наукового аналізу й узагальнення.

Метою статті є формування фактичного змісту адміністративно-правових відносин, що виникають у сфері забезпечення виробництва й обігу органічної продукції в Україні.

Виклад основного матеріалу. Існування людства неможливе без певних державних форм, загальнообов'язкових правил (норм) поведінки, їх регулювання, механізму взаємодії між ними тощо. У юридичній літе-

ратурі з адміністративного права існують певні тенденції щодо інституту адміністративно-правових відносин, на доктринальному рівні цій проблематиці присвячено значну кількість наукових праць. Професор В. Авер'янов уважав, що адміністративно-правові відносини – це врегульовані нормами права суспільні відносини, у яких їхні сторони (суб'єкти) взаємопов'язані та взаємодіють шляхом здійснення суб'єктивних прав і обов'язків, установлених і гарантованих відповідними адміністративно-правовими нормами [1].

Професор В. Галуцько визначив, що адміністративно-правові норми врегульовують відносини між публічною адміністрацією та фізичними особами (громадяни, іноземці, особи без громадянства); публічною адміністрацією та юридичними особами, які не мають владного статусу, та фізичними особами зі спеціальним невідомим статусом (наприклад, фізичних осіб – підприємців); між вищими та нижчими органами й посадовими особами публічної адміністрації. Отже, загальним для всіх видів адміністративно-правових відносин є те, що як мінімум однією зі сторін є суб'єкт публічної адміністрації, наділений народом України владною компетенцією [2]. Професор В. Курило в результаті проведеного аналізу адміністративно-правових відносин в аграрному секторі визначає їх як урегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини у вигляді стійких правових зв'язків між їхніми сторонами (суб'єкти), що виникають у процесі реалізації ними суб'єктивних прав та обов'язків на підставі приписів адміністративно-правових норм, якими вони встановлені й гарантовані [3].

У доктринальному розумінні склад правовідносин не може обійтись без об'єктів та суб'єктів. Теоретики адміністративного права вважають, що об'єктом адміністративно-правових відносин є те матеріальне або нематеріальне благо, на використання чи охорону якого спрямовано суб'єктивні права та юридичні обов'язки учасників адміністративно-правових відносин. Це блага матеріальні або нематеріальні, а також певні дії, заради яких суб'єкти вступають в адміністративно-правові відносини. Об'єктом адміністративно-правових відносин може бути все, що здатне служити здійсненню публічних інтересів. У цій ролі можуть бути права людини і громадянина, право власності й послуги інших осіб. Права людини і громадянина стають об'єктом адміністративного права, оскільки є природними; законодавець через Конституцію України й інші закони їх встановлює та визначає межі, у яких ними

можна беззаперечно користуватися. Отже, об'єктами адміністративного права стає вся палітра прав, визначених у розділах першому та другому Конституції України [2]. Суб'єкти правовідносин – це учасники адміністративно-правових відносин, які мають суб'єктивні права та юридичні обов'язки й наділені специфічними юридичними властивостями. Інакше кажучи, до суб'єктів адміністративно-правових відносин належать як суб'єкти публічної адміністрації, так і об'єкти публічного управління [2].

Тобто адміністративно-правові відносини, що виникають у сфері виробництва й обігу органічної продукції, – це врегульовані адміністративно-правовими нормами суспільні відносини, які складаються як у зовнішній, так і у внутрішній організації діяльності відповідних державних органів, одним з обов'язкових учасників яких є посадова особа.

Адміністративно-правові відносини у сфері виробництва й обігу органічної продукції виникають та діють відповідно до Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», у якому визначені напрями державної політики в цій сфері. Законом визначено: упродовження інновацій, енерго- і ресурсозберігаючих технологій; розвиток конкуренції та підвищення конкурентоспроможності українських виробників на внутрішньому й зовнішньому ринках; збільшення обсягу експорту органічної сільськогосподарської продукції; розвиток внутрішнього ринку органічної продукції; гарантування генетичної безпеки, біологічного розмаїття й раціонального використання природних ресурсів та їх відтворення; контроль за дотриманням законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції; гуманне ставлення до тварин через забезпечення умов їхнього життя, що відповідають їхнім біологічним, видовим та індивідуальним особливостям; гарантування екологічної безпеки під час органічного виробництва; створення єдиної системи сертифікації органічного виробництва та/або обігу й державного контролю органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції; популяризація органічної продукції; наукове забезпечення органічного виробництва [4].

Вказаний закон є зовнішнім виразом діяльності органів публічної адміністрації в цій сфері. Цілком підтримуємо думку Н. Берлач, яка у своєму дослідженні зазначила, що адміністративно-правове регулювання у сфері сільського господарства

є невід'ємним елементом системи державного впливу на процес функціонування економічних відносин і становить пріоритетний чинник спрямування на перетворення сільськогосподарського виробництва на інноваційне за своєю сутністю органічне сільське господарство, а також становить процес здійснення організуючого впливу з боку носіїв державно-владних повноважень на суспільні відносини та процеси з метою їх упорядкування, координації і спрямування шляхом різного роду нормотворчих і розпорядчих дій із метою створення належних умов для ефективного функціонування об'єктів такого регулювання у сфері сільського господарства України [5].

Так, саме за допомогою відповідних державних органів держава зможе гарантувати безпеку громадян від можливих негативних наслідків у досліджуваній сфері.

Встановлює правові рамки для органічної продукції і чинний Регламент (ЄС) № 834/2007 про органічне виробництво та маркування органічної продукції, який містить основні цілі та загальні принципи органічного землеробства й ілюструє правила виробництва, маркування, контролю та торгівлі із країнами, що не входять до Європейського Союзу. Завдання цього Регламенту – зосередити увагу на сталому розвитку сільського господарства та якості продукції, які мають задовольняти потреби споживачів. До загальних принципів належать конкретні методи виробництва, використання природних ресурсів й обмежень щодо синтетичних хімічних матеріалів. Він також установлює конкретні принципи, що стосуються ведення сільського господарства, переробки органічної їжі й органічних кормів для тварин. Крім того, установлює загальні правила органічного виробництва, зокрема: забороняється в органічному виробництві використовувати генетично модифіковані організми (далі – ГМО) у будь-яких формах [6].

Не можна залишити поза увагою і сертифікацію органічного виробництва та/або обігу органічної продукції – перевірку та встановлення відповідності виробництва та/або обігу продукції вимогам законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції. Сертифікат – документальне підтвердження відповідності органічного виробництва та/або обігу органічної продукції вимогам законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, що видається органом сертифікації [7]. Сертифікація засвідчує органічний статус підпри-

ємства шляхом здійснення перевірки відповідності виробничого процесу вимогам, що містяться в офіційних документах, загально-визнаних стандартах.

Особливо важливим чинником є правильна реєстрація суб'єктів такого господарювання (юридичні особи чи фізичні особи – підприємці), незалежно від їхніх організаційно-правових форм і форм власності. Так, наприклад, фермерське господарство реєструється в установленому законом порядку як платник єдиного внеску (відповідно до змін до Закону України «Про фермерське господарство» та Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», що набрали чинності з 1 січня 2018 р.).

Висновки

Отже, адміністративно-правові відносини виникають у сфері виробництва й обігу органічної продукції як урегульовані адміністративно-правовими нормами суспільні відносини, які складаються як у зовнішній, так і у внутрішній організаційній діяльності відповідних публічних органів, одним з обов'язкових учасників яких є посадова особа (публічний орган, установа), діяльність якої спрямована на задоволення потреб населення через раціональне використання природних ресурсів та їх відтворення, контроль за дотриманням законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції.

Список використаних джерел:

1. Авер'янов В. Адміністративне право України : підручник : у 2-х т. Київ : Юрид. думка, 2004. 584 с.
2. Адміністративне право України : навчальний посібник / В. Галунько та ін. Херсон : Грінв Д.С., 2015. Т. 1 : Загальне адміністративне право. 272 с.
3. Курило В. Адміністративні правовідносини у сільському господарстві України : автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2008. 39 с.
4. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції : Закон України від 10 липня 2018 р. № 2496-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 36. Ст. 275.
5. Берлач Н. Розвиток органічного напрямку у сільському господарстві України (адміністративно-правові основи) : автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2010. 34 с.
6. Регламент (ЄС) № 834/2007 про органічне виробництво та маркування органічної продукції. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3Af86000>.

Nataliia Novak. Administrative-legal relations in the field of manufacturing and turnover of organic products

The relevance of the article is that in Ukraine, as an agrarian state, in order to develop and improve the lives of the population a significant role is given to the development of agriculture, especially the production and circulation of organic products. The state undertakes to develop organizational and economic conditions for the development of entrepreneurial activity, primarily aimed at the production and circulation of organic products. However, imperfect legislation, corruption among public administration entities that carry out control and certification, housing of large producers, inadequate public support from the state of small producers and frequent cases of falsification of organic food justify the relevance of our study. The purpose of the article is to form the actual content of administrative and legal relations arising in the field of production and circulation of organic products in Ukraine. The article reveals the actual content of administrative and legal relations arising in the field of production and circulation of organic products. It was found that administrative and legal relations in the field of production and circulation of organic products arise and operate in accordance with the Law of Ukraine "On Basic Principles and Requirements for Organic Production, Circulation and Labeling of Organic Products", which defines public policy in this area. It is concluded that administrative and legal relations arise in the field of production and circulation of organic products, as regulated by administrative and legal norms of social relations, which are formed in both external and internal organizational activities of relevant public authorities, one of the mandatory participants of which is official a person (public body, institution), whose activities are aimed at meeting the needs of the population through the rational use of natural resources and their reproduction, control over compliance with legislation in the field of organic production, circulation and labeling of organic products.

Key words: production, content, circulation, public administration, legal responsibilities.